

BS/124/2012

**POLACY O NEPOTYZMIE
W ŻYCIU PUBLICZNYM**



Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
11 stycznia 2012 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Nepotyzm, czyli faworyzowanie członków rodziny przy rozdziale jakichś dóbr, dość trudno poddaje się jednoznacznym ocenom w praktyce życia społecznego. Postrzeganie konkretnych przypadków, w których może do niego dochodzić, niejednokrotnie zależy od interpretacji i punktu widzenia oceniającego. O tym, że jako społeczeństwo wciąż mamy problem z jednoznacznym definiowaniem i kwalifikowaniem tego typu zachowań, świadczyć może choćby charakter dyskursu publicznego, odradzającego się głównie przy okazji różnego rodzaju „afer”, i tak naprawdę brak wypracowanych standardów w tej dziedzinie. Niedawno okazją do pojawienia się tego tematu w dyskursie publicznym była tzw. afera kamerkowa, która ujawniła patologiczne relacje i zachowania, sprowadzające się do wykorzystywania stanowisk państwowych dla prywatnych celów i korzyści przez przedstawicieli jednej z rządzących partii.

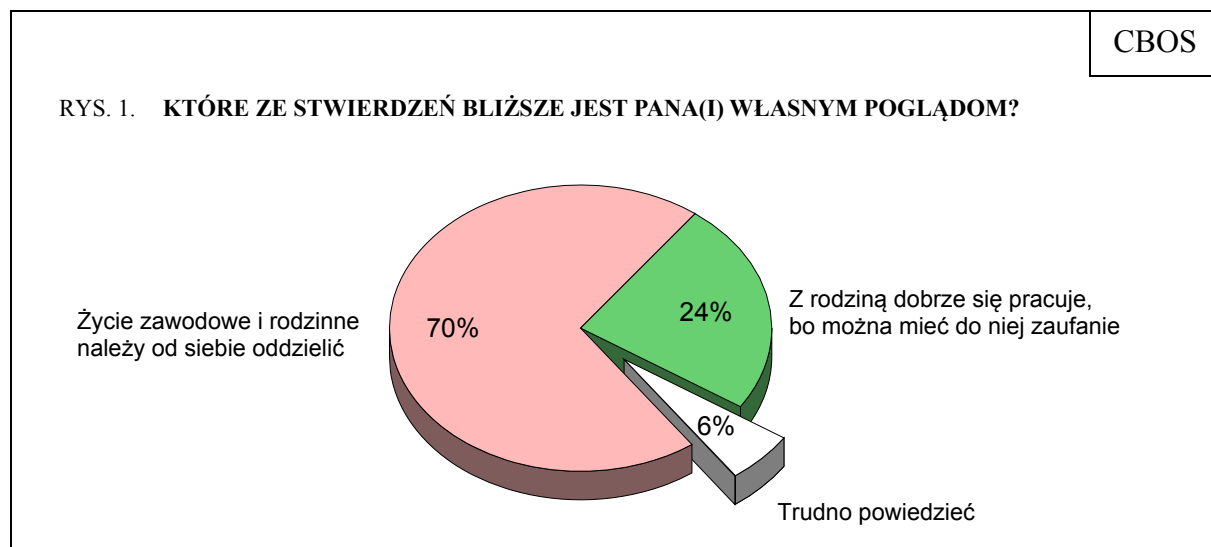
GRANICE SPOŁECZNEGO PRYZWOLENIA NA NEPOTYZM

Co to jest nepotyzm? Czy i jak Polacy postrzegają granice między naturalnym wspieraniem członków rodziny a nagannym popieraniem „swoich” w życiu społecznym i zawodowym? Badając rozmiary społecznego przyzwolenia na nepotyzm przedstawiliśmy ankietowanym pary przeciwstawnych stwierdzeń, prosząc o wybór tego, które jest bliższe ich poglądom¹. Wszystkie opisane w nich sytuacje są akceptowalne społecznie. Żadne ze stwierdzeń nie opisuje zachowań jednoznacznie nagannych ani bezprawnych, niemniej jednak akceptacja niektórych z nich może znamionować istnienie warunków sprzyjających rozwojowi nepotyzmu.

Najbardziej ogólnym wskaźnikiem, jaki zastosowaliśmy w celu określenia potencjalnej akceptowalności zachowań nepotycznych, jest stosunek Polaków do pracy z rodziną. Respondentom przedstawiliśmy do rozstrzygnięcia kwestię: czy lepiej jest pracować z osobami należącymi do rodziny czy też należy raczej starać się oddzielać życie zawodowe od rodzinnego.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (267) przeprowadzono w dniach 14 – 22 sierpnia 2012 roku na liczącej 1011 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Zdecydowana większość Polaków opowiada się za rozdzieleniem tych dwóch sfer życia. Ponad dwie trzecie ankietowanych (70%) przychyliła się do stwierdzenia, że życie zawodowe i rodzinne należy od siebie oddzielać, tylko niespełna jedna czwarta (24%) zgadza się z opinią, że z rodziną lepiej się pracuje.



Porównując obecne odpowiedzi ankietowanych z ich deklaracjami sprzed trzech lat można stwierdzić, że w ostatnim czasie upowszechniło się przekonanie, iż w życiu społecznym należy dążyć do rozdzielenia obu tych sfer. Odsetek badanych, którzy za właściwe uznają oddzielanie sfery zawodowej od życia rodzinnego, wzrósł aż o 13 punktów.

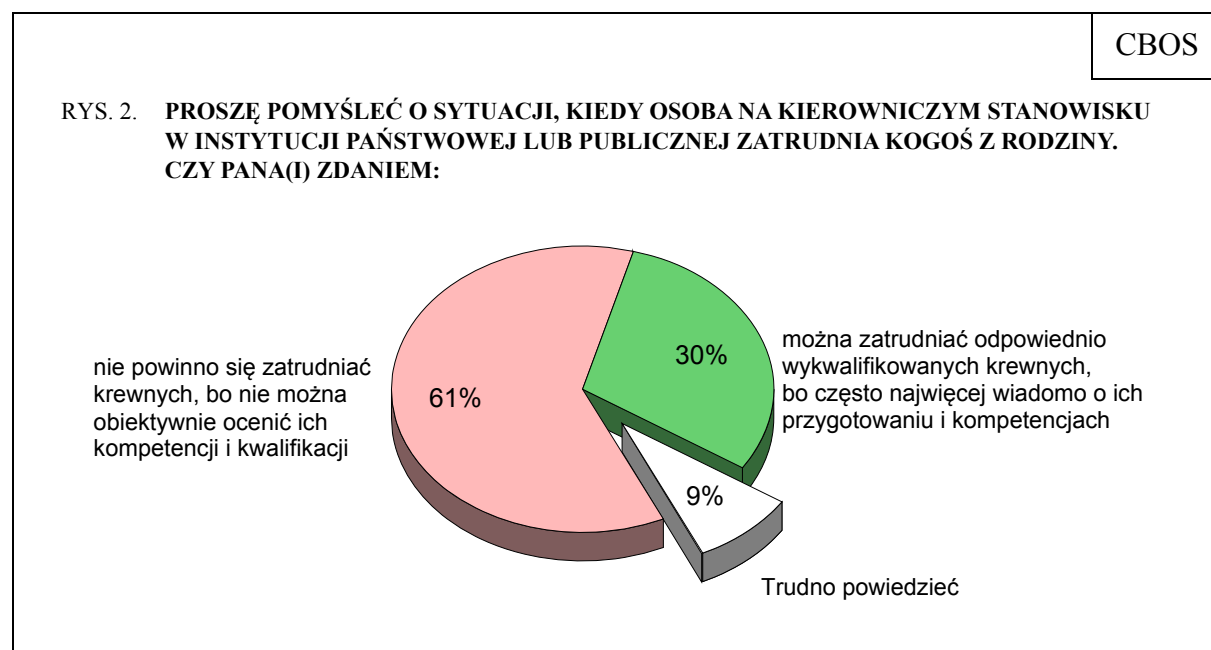
Tabela 1

Które ze stwierdzeń bliższe jest Pana(i) własnym poglądom?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	IV 2009	VIII 2012
	w procentach	
Z rodziną dobrze się pracuje, bo można zaufanie do niej mieć	37	24
Życie zawodowe i rodzinne należy od siebie oddzielić	57	70
Trudno powiedzieć	6	6

Stosunek badanych do tej kwestii nie pozostaje bez związku z ich sytuacją zawodową i charakterem pracy. Ze stwierdzeniem akcentującym zalety pracy z członkami rodziny relatywnie najczęściej zgadzają się pracujący na własny rachunek oraz rolnicy, a więc osoby, które często zatrudniają bliskich we własnej firmie lub gospodarstwie rolnym (odpowiednio: 42% i 40%). W grupie pracowników najemnych odsetek takich wskazań jest znacznie niższy,

a przekonanie o potrzebie rozgraniczania sfery zawodowej i życia rodzinnego bardziej powszechne. Aprobacie tej zasady dość wyraźnie sprzyja także wyższy poziom wykształcenia oraz zamieszkiwanie w największych aglomeracjach. Z kolei model, w którym relacje zawodowe i rodzinne się przeplatają, nieco częściej niż przeciętnie – poza rolnikami oraz osobami prowadzącymi własną działalność gospodarczą – akceptują najstarsi badani, respondenci z wykształceniem podstawowym, mieszkańcy wsi, a także osoby religijne – uczestniczące w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu lub nie rzadziej niż raz na tydzień – oraz badani deklarujący prawicowe przekonania polityczne.

Silniejszym kryterium określającym ewentualną podatność na nepotyzm jest kwestia dopuszczalności zatrudniania członków rodziny przez osoby zajmujące kierownicze stanowiska w instytucjach państwowych lub publicznych.



Większość ankietowanych (61%) uważa, że nie powinno się zatrudniać krewnych, ponieważ w przypadku takich osób niemożliwa jest obiektywna ocena ich kompetencji i pracy. Sporo zwolenników (30%) ma jednak pogląd, że krewnym można dać pracę, gdyż rodzina często najwięcej wie o ich przygotowaniu i kompetencjach. Opinie takie wyrażane są obecnie wyraźnie rzadziej niż jeszcze trzy lata temu. Wówczas tego rodzaju argumentację zasadności zatrudniania członków własnej rodziny uznawało 36% badanych.

Tabela 2

Proszę pomyśleć o sytuacji, kiedy osoba na kierowniczym stanowisku w instytucji państwowej lub publicznej zatrudnia kogoś z rodziny. Czy Pana(i) zdaniem:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	IV 2009	VIII 2012
	w procentach	
– można zatrudniać odpowiednio wykwalifikowanych krewnych, bo często najwięcej wiadomo o ich przygotowaniu i kompetencjach	36	30
– nie powinno się zatrudniać krewnych, bo nie można obiektywnie ocenić ich kompetencji i kwalifikacji	56	61
Trudno powiedzieć	8	9

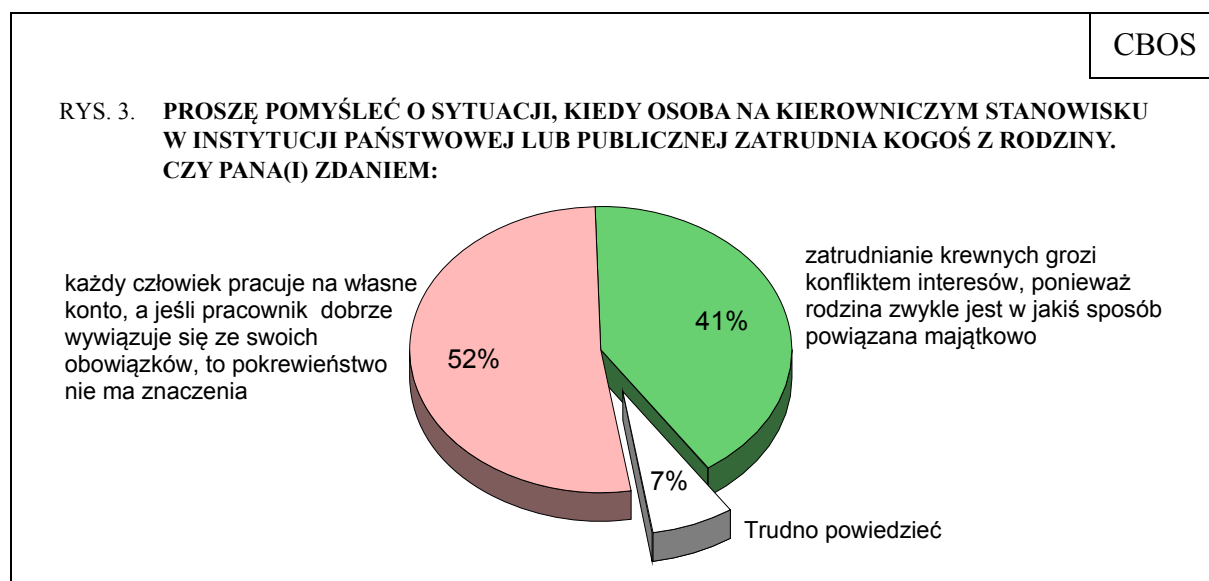
Pogląd, że można zatrudniać krewnych, ponieważ w tym przypadku wiedza o ich kompetencjach i przygotowaniu jest najpełniejsza, zdecydowanie najczęściej podzielają najmłodszy badani (od 18 do 24 roku życia – 43%), w tym zwłaszcza uczniowie i studenci (48%), którzy jako jedyni częściej reprezentują ten pogląd, niż akceptują przeciwny. Największe poparcie dla zatrudniania krewnych wyraża zatem ta grupa, dla której wejście na rynek pracy stanowi obecnie największy problem, a sama praca może być dobrem reglamentowanym i szczególnie cennym. Jednocześnie, jak wiadomo z innych badań, najpewniejszym sposobem zdobycia pracy są – zdaniem Polaków – posiadane znajomości i koneksje.

Poza młodymi ludźmi wyraźnie częściej zatrudnianie krewnych aprobują robotnicy niewykwalifikowani (40%), a w dalszej kolejności – przedstawiciele kadry kierowniczej i specjaliści z wyższym wykształceniem (36%) oraz osoby prowadzące własną działalność gospodarczą (35%). Co warto podkreślić, większemu zrozumieniu i akceptacji zatrudniania członków rodziny w instytucjach państwowych generalnie sprzyja wyższe wykształcenie oraz lepsza sytuacja materialna. Można sądzić, że i w tym przypadku praktyka społeczna bardziej niż normy moralne stanowi o tym, co uważa się za dopuszczalne.

Członkowie rodziny często są powiązani majątkowo. Dotyczy to nie tylko osób pozostających w relacjach wspólnoty majątkowej czy dziedziczenia, ale także w takich, które mogą przybierać formę nieformalnych zależności czy powiązań w postaci świadczonej pomocy finansowej lub wymiany usług. Zatrudnianie krewnych może zatem rodzić konflikt interesów.

Wśród badanych przeważa jednak pogląd, że każdy człowiek pracuje na własne konto i jeśli dobrze wywiązuje się ze swoich obowiązków, to zależności i powiązania rodzinne nie mają znaczenia. Opinię tę podziela nieco ponad połowa ankietowanych (52%), natomiast dwie piąte (41%) uważa, że zatrudnianie krewnych przez osoby zajmujące stanowiska

kierownicze w instytucjach państwowych lub publicznych może rodzić konflikt interesów, ze względu na istniejące zależności i powiązania finansowe.



Opinie w tej kwestii niewiele zmieniły się w ostatnich latach. W stosunku do roku 2009 tylko minimalnie przybyło badanych dostrzegających możliwość konfliktu interesów w sytuacji zatrudniania krewnych i nakładania się powiązań rodzinnych i zawodowych (wzrost wskazań o 3 punkty procentowe).

Tabela 3

Proszę pomyśleć o sytuacji, kiedy osoba na kierowniczym stanowisku w instytucji państwowej lub publicznej zatrudnia kogoś z rodziny. Czy Pana(i) zdaniem:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	IV 2009	VIII 2012
	w procentach	
– zatrudnianie krewnych grozi konfliktem interesów, ponieważ rodzina zwykle jest w jakiś sposób powiązana majątkowo	38	41
– każdy człowiek pracuje na własne konto, a jeśli pracownik dobrze wywiązuje się ze swoich obowiązków, to pokrewieństwo nie ma znaczenia	54	52
Trudno powiedzieć	8	7

Możliwość konfliktu interesów w takich sytuacjach relatywnie najczęściej dostrzegają osoby prowadzące działalność gospodarczą, kadra kierownicza i samodzielni specjaliści oraz pracownicy administracyjno-biurowi. Z kolei o tym, że zatrudnianie krewnych nie grozi tego rodzaju nieprawidłowościami, relatywnie najczęściej przekonani są najmłodszy badani (mający od 18 do 24 lat), osoby z wykształceniem średnim, mieszkańcy małych miast (do 20 tys. ludności), a spośród grup społeczno-zawodowych – bezrobotni, uczniowie i studenci oraz

robotnicy, a więc ci, którzy ze względu na cechy położenia społeczno-demograficznego czy status zawodowy znajdują się w stosunkowo najmniej uprzywilejowanej sytuacji na rynku pracy.

Opinie ankietowanych w trzech powyższych aspektach pracy z członkami rodziny posłużyły do utworzenia syntetycznego wskaźnika skłonności do akceptacji nepotyzmu. Przyjmuje on wartości od 0 do 3, gdzie „0” oznacza brak aprobaty któregokolwiek ze stwierdzeń dopuszczających pracę i zatrudnianie krewnych, a maksymalna wartość „3” – aprobatę wyrażoną we wszystkich aspektach. Średnia wartość wskaźnika wynosi 1,06, a więc nieco mniej niż przed trzema laty (1,27).

Tabela 4. Skłonność do akceptacji nepotyzmu

		Średnia
		Ogółem
		1,06
Płeć	Mężczyźni	1,15
	Kobiety	0,97
Wiek	18-24 lata	1,25
	25-34	0,94
	35-44	1,01
	45-54	1,09
	55-64	1,09
	65 lat i więcej	1,03
Miejsce zamieszkania	Wieś	1,08
	Miasto do 20 tys.	1,11
	20-100 tys.	1,06
	101-500 tys.	1,07
	501 tys. i więcej mieszk.	0,87
Wykształcenie	Podstawowe	0,99
	Zasadnicze zawodowe	1,01
	Średnie	1,14
	Wyższe	1,04
Grupa społeczno-zawodowa, pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	0,99
	Średni personel, technicy	1,00
	Pracownicy adm.-biurowi	0,86
	Pracownicy usług	0,95
	Robotnicy wykwalifikowani	1,07
	Robotnicy niewykwalifik.	1,23
	Rolnicy	1,04
	Pracujący na własny rach.	1,16
Bierni zawodowo	Renciści	1,00
	Emeryci	1,09
	Uczniowie i studenci	1,23
	Bezrobotni	1,27
	Gospodynie domowe i inni	0,88
Ocena własnych warunków materialnych	Złe	0,93
	Średnie	1,04
	Dobre	1,13

Nieco bardziej podatni na akceptację przejawów nepotyzmu okazują się mężczyźni niż kobiety, trochę częściej też są to osoby dobrze sytuowane i dobrze oceniające własne warunki materialne. Relatywnie największą skłonność do aprobaty nepotyzmu wykazują ludzie młodzi – od 18 do 24 roku życia, a spośród grup społeczno-zawodowych – bezrobotni, uczniowie i studenci oraz robotnicy niewykwalifikowani. Stosunkowo największe wyczulenie w tej materii prezentują natomiast mieszkańcy największych aglomeracji, pracownicy administracyjno-biurowi i osoby zatrudnione w sektorze usług. Generalnie różnice te są jednak niewielkie.

NEPOTYZM, KORUPCJA, NIEUCZCIWY LOBBING JAKO PATOLOGIE ŻYCIA PUBLICZNEGO

Interesowało nas, jak na tle innych patologii życia publicznego, ocenianych już jednoznacznie negatywnie, Polacy postrzegają zjawiska związane z nepotyzmem.

Według badanych nepotyzm należy do najbardziej powszechnych patologii naszego życia publicznego. Ponad cztery piąte ankietowanych (84%) uważa, że wśród urzędników państwowych i polityków częstym zjawiskiem jest obsadzanie krewnych lub znajomych na stanowiskach w urzędach, spółkach, bankach itp., a tylko 8% respondentów sądzi, że zjawisko to jest rzadkie. Ta patologia życia publicznego była najczęściej wskazywana także w poprzednich latach. Tego rodzaju nieprawidłowości Polacy dostrzegali przede wszystkim w latach 2000–2004. Obecnie liczba wskazań jest nieco niższa niż w rekordowym pod tym względem roku 2004 (92%), choć jednocześnie minimalnie wyższa niż w 2009 roku (82%).

Tabela 5

Mówiąc o wykorzystywaniu funkcji publicznych można mieć na myśli różne działania. Jak Pan(i) sądzi, czy wśród wysokich urzędników państwowych i polityków* częste czy rzadkie są takie zjawiska, jak:	Częste („bardzo częste” i „raczej częste” łącznie)								Rzadkie („raczej rzadkie” i „bardzo rzadkie” łącznie)								Trudno powiedzieć							
	IV '97	VII '99	VII '00	II '03	XII '03	V '04	IV '09	VIII '12	IV '97	VII '99	VII '00	II '03	XII '03	V '04	IV '09	VIII '12	IV '97	VII '99	VII '00	II '03	XII '03	V '04	IV '09	VIII '12
	w procentach																							
– obsadzanie krewnych, kolegów, znajomych na stanowiskach w urzędach, spółkach, bankach itp.	69	84	87	91	87 (51)	92 (63)	82 (31)	84 (39)	13	4	5	2	4	2	7	8	18	11	7	7	9	6	11	8
– załatwianie kontraktów, zamówień rządowych dla rodziny, kolegów, znajomych prowadzących firmy prywatne	78	73	78	81	81 (40)	87 (49)	75 (26)	79 (35)	9	10	10	6	6	4	11	10	13	17	12	13	13	9	14	11
– uleganie naciskom biznesu, firm, grup zawodowych lub społecznych przy załatwianiu kontraktów, zamówień rządowych w zamian za własne korzyści itp.	-	-	-	-	78 (37)	81 (44)	74 (23)	73 (26)	-	-	-	-	4	3	8	10	-	-	-	-	18	16	18	17
– branie łapówek za załatwienie sprawy	72	74	79	85	84 (38)	89 (52)	72 (24)	72 (28)	13	8	9	5	4	2	12	13	15	19	12	10	12	9	15	15
– wykorzystywanie pieniędzy publicznych na rzecz swojej partii	-	-	-	-	-	-	-	71 (27)	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	20

* Do roku 2000 pytaliśmy tylko o wysokich urzędników państwowych
W nawiasach podano odsetki wskazań „bardzo częste”

Niemal równie często (79%) ankietowani konstatują nepotyzm w rozdysponowywaniu pieniędzy publicznych i załatwianiu kontraktów czy zamówień rządowych dla rodziny, kolegów lub znajomych prowadzących prywatne firmy. Ten sposób wykorzystywania stanowisk dla dobra rodziny lub znajomych również najczęściej dostrzegany był w 2004 roku (87%). Obecnie jest diagnozowany nieco rzadziej niż wówczas, ale zarazem częściej niż w poprzednim pomiarze – w 2009 roku (75%).

Niewiele rzadziej Polacy dostrzegają takie patologie, jak: nieuczciwy lobbying, czyli uleganie dla własnych korzyści naciskom i wpływom biznesu, firm, grup zawodowych czy społecznych (73% badanych uważa, że jest to częste), łapownictwo, czyli branie łapówek za załatwienie jakiejś sprawy (72%), wykorzystywanie pieniędzy publicznych na rzecz swojej partii (71%). Dwa pierwsze zjawiska również zauważane były najczęściej w rekordowym pod tym względem roku 2004. Obecnie zaś są wskazywane nieco rzadziej niż wówczas, ale równie często jak przed trzema laty.



Zdecydowana większość Polaków uważa, że z punktu widzenia jakości życia społecznego sfera prywatna i zawodowa to dwie odrębne dziedziny i należałoby dążyć do tego, by nie wpływały one na siebie. Większość też sądzi, że osoby na stanowiskach publicznych nie powinny zatrudniać krewnych, ponieważ nie są w stanie obiektywnie ocenić ich kompetencji i kwalifikacji. Jednak tylko dwie piąte badanych jest zdania, że zatrudnianie krewnych grozi konfliktem interesów, natomiast większość przychyliła się do opinii, że każdy człowiek pracuje na własne konto i w tym wymiarze jego powiązania rodzinne nie mają znaczenia. Znaczący wydaje się fakt, że relatywnie największą skłonność do akceptacji zachowań nepotycznych na rynku pracy wykazują obecnie ludzie młodzi – w wieku 18–24 lata. W tym wyróżniają się zwłaszcza uczniowie i studenci, którzy jako jedyni częściej uważają, że osoby na stanowiskach publicznych mogą zatrudniać krewnych, niż są zdania, że nie powinno się akceptować tego typu zachowań. Wydaje się, że z jednej strony kryzys, brak pracy, szczególnie dotyczący ludzi młodych, z drugiej zaś powszechność tego rodzaju zachowań w społeczeństwie każe ludziom młodym uznawać je za normalne i akceptowalne w życiu społecznym.

W ciągu ostatnich trzech lat krytyczne opinie Polaków na temat zachowań nepotycznych nieco się nasiliły. W porównaniu z rokiem 2009 zaostrzyły się poglądy dotyczące zatrudniania członków rodziny w ogóle oraz zatrudniania rodziny przez osoby na stanowiskach publicznych. Natomiast niewiele zmieniły się opinie na temat konfliktu interesów w przypadku zatrudniania członków rodziny.

Polacy uważają, że zachowania nepotyczne są w życiu publicznym bardzo częste. Najczęściej diagnozowane jest obsadzanie krewnych lub znajomych na stanowiskach w urzędach, spółkach czy bankach oraz nepotyzm w rozdysponowywaniu pieniędzy publicznych i załatwianiu kontraktów czy zamówień rządowych dla rodziny, kolegów lub znajomych prowadzących prywatne firmy. W porównaniu z pomiarem z 2009 roku w ocenie społecznej zasięg nepotyzmu w Polsce nieco wzrósł. Z dłuższej perspektywy czasowej diagnozy krytyczne nie są jednak tak jednoznaczne jak w 2004 roku – rekordowym pod względem powszechności konstatacji zjawiska nepotyzmu w Polsce.

Opracowała
Agnieszka CYBULSKA

A N E K S

Tabela 1

		Które ze stwierdzeń bliższe jest Pana(i) własnym poglądom?			Liczba osób
		Z rodziną dobrze się pracuje, bo można mieć do niej zaufanie	Życie zawodowe i rodzinne należy od siebie oddzielić	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		24	70	6	1010
Płeć	Mężczyźni	29	66	5	480
	Kobiety	20	74	6	529
Wiek	18-24 lata	22	75	3	127
	25-34	16	82	2	207
	35-44	26	71	4	182
	45-54	23	72	4	137
	55-64	26	67	7	197
	65 lat i więcej	33	54	13	161
Miejsce zamieszkania	Wieś	30	64	6	382
	Miasto do 20 tys.	18	74	8	154
	20-100 tys.	24	71	5	195
	101-500 tys.	21	74	5	172
	501 tys. i więcej mieszk.	17	81	3	107
Wykształcenie	Podstawowe	32	59	9	197
	Zasadnicze zawodowe	26	70	4	263
	Średnie	22	72	6	353
	Wyższe	16	80	4	196
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	17	80	3	101
	Średni personel, technicy	13	84	3	39
	Pracownicy adm.-biurowi	16	79	4	69
	Pracownicy usług	14	84	3	63
	Robotnicy wykwalifikowani	25	75	1	115
	Robotnicy niewykwalifik.	24	74	1	49
	Rolnicy	40	50	10	63
	Pracujący na własny rach.	42	52	5	35
Bierni zawodowo	Renciści	23	62	15	77
	Emeryci	31	60	9	218
	Uczniowie i studenci	15	79	6	70
	Bezrobotni	29	69	2	56
	Gospodynie domowe i inni	18	80	2	55
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	17	79	3	141
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	16	83	1	86
	sekt. pryw. poza rolnict.	24	74	2	231
	prywatnym gosp. rolnym	40	51	10	60
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	23	74	3	145
	501-750	26	70	5	117
	751-1000	24	71	5	154
	1001-1500	23	71	7	162
	Powyżej 1500 zł	25	72	3	180
Ocena własnych war. mater.	Złe	21	64	14	142
	Średnie	26	69	5	483
	Dobre	23	74	4	385
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	34	54	12	43
	Raz w tygodniu	31	64	5	450
	1-2 razy w miesiącu	18	76	6	161
	Kilka razy w roku	18	78	4	242
	W ogóle nie uczestniczy	15	78	7	114
Poglądy polityczne	Lewica	22	73	5	180
	Centrum	18	79	4	309
	Prawica	31	65	4	292
	Trudno powiedzieć	25	64	11	229

Tabela 2

		Proszę pomyśleć o sytuacji, kiedy osoba na kierowniczym stanowisku w instytucji państwowej lub publicznej zatrudnia kogoś z rodziny. Czy Pana(i) zdaniem:			Liczba osób
		można zatrudniać odpowiednio wykwalifikowanych krewnych, bo często najwięcej wiadomo o ich przygotowaniu i kompetencjach	nie powinno się zatrudniać krewnych, bo nie można obiektywnie ocenić ich kompetencji i kwalifikacji	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		30	61	9	1008
Płeć	Mężczyźni	33	59	8	480
	Kobiety	27	63	10	528
Wiek	18-24 lata	43	49	9	127
	25-34	27	71	3	206
	35-44	26	67	7	182
	45-54	34	53	13	137
	55-64	28	63	9	197
	65 lat i więcej	28	56	16	160
Miejsce zamieszkania	Wieś	28	62	10	383
	Miasto do 20 tys.	33	59	8	154
	20-100 tys.	31	57	12	193
	101-500 tys.	32	61	7	170
	501 tys. i więcej mieszk.	26	68	5	107
Wykształcenie	Podstawowe	25	59	16	196
	Zasadnicze zawodowe	25	66	9	263
	Średnie	33	60	8	354
	Wyższe	36	59	5	194
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	36	58	6	99
	Średni personel, technicy	33	63	4	39
	Pracownicy adm.-biurowi	27	68	5	70
	Pracownicy usług	26	70	4	63
	Robotnicy wykwalifikowani	27	67	6	115
	Robotnicy niewykwalifik.	40	56	4	49
	Rolnicy	18	72	11	63
	Pracujący na własny rach.	35	61	4	35
Bierni zawodowo	Renciści	25	63	12	76
	Emeryci	28	55	17	217
	Uczniowie i studenci	48	46	6	70
	Bezrobotni	32	56	12	56
	Gospodynie domowe i inni	24	69	6	55
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	28	65	7	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	36	63	2	86
	sekt. pryw. poza rolnict.	33	62	5	231
	prywatnym gosp. rolnym	17	75	8	60
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	24	70	6	145
	501-750	29	62	8	118
	751-1000	26	66	8	154
	1001-1500	30	64	7	162
	Powyżej 1500 zł	33	59	7	179
Ocena własnych war. mater.	Złe	28	55	18	142
	Średnie	26	64	10	483
	Dobre	36	60	5	383
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	36	53	10	41
	Raz w tygodniu	29	61	11	449
	1-2 razy w miesiącu	31	62	7	161
	Kilka razy w roku	28	65	7	242
	W ogóle nie uczestniczy	35	56	9	114
Poglądy polityczne	Lewica	29	63	8	180
	Centrum	28	66	6	307
	Prawica	35	60	6	293
	Trudno powiedzieć	27	54	19	227

Tabela 3

		Proszę pomyśleć o sytuacji, kiedy osoba na kierowniczym stanowisku w instytucji państwowej lub publicznej zatrudnia kogoś z rodziny. Czy Pana(i) zdaniem:			Liczba osób
		zatrudnianie krewnych grozi konfliktem interesów, ponieważ rodzina zwykle jest w jakiś sposób powiązana majątkowo	każdy człowiek pracuje na własne konto, a jeśli pracownik dobrze wywiązuje się ze swoich obowiązków, to pokrewieństwo nie ma znaczenia	Trudno powiedzieć	
				%	
Ogółem		41	52	7	1008
Płeć	Mężczyźni	42	52	5	480
	Kobiety	41	51	8	528
Wiek	18-24 lata	37	61	2	126
	25-34	43	52	5	207
	35-44	46	50	4	182
	45-54	39	52	9	137
	55-64	40	55	5	197
	65 lat i więcej	42	43	15	159
Miejsce zamieszkania	Wieś	40	51	9	382
	Miasto do 20 tys.	35	60	5	154
	20-100 tys.	43	51	6	194
	101-500 tys.	44	54	2	171
	501 tys. i więcej mieszk.	49	43	7	107
Wykształcenie	Podstawowe	44	42	14	196
	Zasadnicze zawodowe	44	49	7	262
	Średnie	37	60	4	354
	Wyższe	45	51	3	196
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	50	46	4	101
	Średni personel, technicy	45	55		39
	Pracownicy adm.-biurowi	51	43	6	70
	Pracownicy usług	44	55	1	63
	Robotnicy wykwalifikowani	38	56	5	114
	Robotnicy niewykwalifik.	38	59	3	49
	Rolnicy	44	46	10	63
Pracujący na własny rach.	59	39	2	35	
Bierni zawodowo	Renciści	33	52	15	76
	Emeryci	37	51	13	217
	Uczniowie i studenci	38	60	2	70
	Bezrobotni	30	67	2	56
	Gospodynie domowe i inni	51	45	4	55
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	45	52	3	141
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	42	58		86
	sekt. pryw. poza rolnict.	48	49	4	230
	prywatnym gosp. rolnym	48	48	4	60
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	44	50	6	145
	501-750	38	52	10	117
	751-1000	47	42	10	154
	1001-1500	46	49	5	162
	Powyżej 1500 zł	39	59	3	180
Ocena własnych war. mater.	Złe	44	44	12	141
	Średnie	41	52	7	482
	Dobre	41	55	4	385
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	40	48	11	42
	Raz w tygodniu	40	51	9	450
	1-2 razy w miesiącu	41	52	7	161
	Kilka razy w roku	43	54	3	242
	W ogóle nie uczestniczy	45	52	3	114
Poglądy polityczne	Lewica	47	51	2	180
	Centrum	43	52	4	308
	Prawica	44	52	4	293
	Trudno powiedzieć	32	52	16	227